

доти, доки не буде завершено формування системи адміністративного судочинства. Саме для того, аби уникнути неприпустимої конкуренції у компетенції державних органів, пункт четвертий Перехідних положень Закону України «Про вибори народних депутатів України» встановив, що з дня набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, з природним урахуванням особливостей виборчого закону, розгляд скарг у судах здійснюється в порядку, встановленому Кодексом.

Розгляд виборчих спорів саме адміністративними судами обумовлено правовою природою цих юридичних конфліктів. Справи з вирішення спорів, що виникають у зв'язку з проведенням виборів, торкаються інтересів всього суспільства, оскільки від рішення по них залежить реалізація конституційного права громадян обирати та бути обраними. Правова природа виборчого спору визначається публічно-правовим характером виборчих правовідносин, оскільки вони формуються в особливій сфері суспільного життя, що визначає начала, які лежать в основі формування органів державної влади та місцевого самоврядування та регулюються конституційно-правовими нормами.

На сьогодні діяльність виборчих комісій вже стала предметом формування відповідної судової практики. В межах останнього виборчого процесу 2006 р. адміністративні позови розглядалися у строки, за формою і процедурою, що встановлені Кодексом адміністративного судочинства України. Адміністративні суди своєю практикою збагатили чинне виборче законодавство, висвітили законодавцю ті питання, що потребують правового регулювання, а подекуди запропонували і його готові моделі, які можуть стати нормами виборчих законів.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України»: Закон України від 7 лип. 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 38–39. — Ст. 449.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // Урядовий кур'єр. — 2005. — 17 серп.
3. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Голова України. — 1996. — 13 лип.

УДК 342.726-055.2:173.4(477)

Н. В. Аніщук

ПРАВО НА АБОРТ: СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сьогодні проблема абортів є досить актуальною в нашій державі. Україна за кількістю абортів посідає одне із перших місць в Європі, як і за самим низьким рівнем життя. За даними соціологічних досліджень, молоді подружжя внаслідок глибокої економічної кризи вже й не мріють мати більше двох дітей.

На жаль, велика кількість абортів, які проводяться в Україні, значною мірою

© Н. В. Аніщук, 2006

підривають репродуктивне здоров'я жінок. Згідно з останніми статистичними даними, в Україні смертність після абортів становить приблизно 23% жінок репродуктивного віку [1, 329]. Якщо в Європі материнський інстинкт «глушать» ідеали кар'єри чи емансипації, то для українських, найменш фемінізованих жінок, характерним є елементарний страх, пов'язаний з неспроможністю забезпечити краще життя своїй дитині. Складна економічна ситуація в Україні значною мірою впливає на прийняття їх рішення про проведення абортів. Безумовно, наведені приклади вказують на актуальність поставленого питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, дає підстави стверджувати, що в Україні існує незначна кількість праць, які комплексно розкривали особливості законодавчого забезпечення та реалізації жінками права на аборт. Звичайно, окремі аспекти даної проблеми досліджуються в рамках розгляду прав жінок. Варто звернути увагу на праці вітчизняних вчених Л. Морозової [2, 21–24], Н. Покотило [3], Д. Гройсман [4, 2], С. Булеца [5, 584–590] та ін. Однак, на думку автора, вказані вчені в основному зосереджували увагу здебільшого на загальному розгляді питання правового становища жінок, на фоні якого обговорювали і проблему абортів. У цілому ж сьогодні у вітчизняній науці недостатньо досліджено питання про право жінок на аборт в контексті законодавчого забезпечення та його реалізації в Україні. У зв'язку з цим головною метою дослідження є здійснення правового аналізу проблеми забезпечення та реалізації права жінок на аборт. Для досягнення цієї мети автором було приділено увагу вирішенню таких завдань:

- дається визначення поняття абортів;
- проводиться історичний екскурс розвитку права на аборт в нашій країні;
- аналізується сучасне законодавство України про аборти;
- розглядаються наслідки для жінок, пов'язані з реалізацією їхнього права на аборт;
- надаються висновки з поставленої проблеми.

Відповідно до чинного законодавства України аборт (лат. abortus — викидень) — операція штучного переривання вагітності, яка може бути проведена за бажанням жінки в акредитованих закладах охорони здоров'я при вагітності не більш як 12 тижнів.

Протягом багатомісячної історії людства ставлення до проблеми медичного абортів було неоднозначним. З юридичної точки зору операція штучного переривання вагітності пройшла шлях від заборони під страхом смертної кари до повної легалізації в наш час як права жінки розпоряджатися функцією власного тіла.

Варто нагадати, в нашій державі легальний аборт був введений в 1921 р., тобто за радянської доби. Проте в Радянському Союзі до проблеми абортів було різне ставлення. Так, за сталінських часів жінкам було заборонено робити аборти. У зв'язку з цим варто нагадати про значні зміни, які було внесено в Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР 1926 р. на підставі постанови ЦВК і РНК СРСР «Про заборону абортів, збільшен-

ня матеріальної допомоги роженицям, встановлення державної допомоги багатосімейним, розширення мережі пологових будинків, дитячих ясел і дитячих садків, посилення кримінального покарання за несплату аліментів та про деякі зміни в законодавстві про розлучення» від 27 червня 1936 р. В 1954 р. було скасовано кримінальну відповідальність за проведення абортів (саму заборону абортів відмінили лише в листопаді 1955 р.).

В сучасній Україні правова легалізація абортів регулюється Основами законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р., Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок штучного переривання вагітності від 12 до 28 тижнів» від 12 листопада 1993 р., Інструкцією про порядок проведення операції штучного переривання вагітності ранніх термінів методом вакуум-аспірації, затвердженої наказом Міністра охорони здоров'я від 28 червня 1994 р.

Слід зазначити, Кримінальним кодексом України також регулюються деякі питання, пов'язані з абортами. В даному випадку мова іде про кримінальний аборт — злочинне переривання вагітності незалежно від її строку. Аборт, проведений у стаціонарі лікарем за згодою жінки, але з грубим порушенням загальноприйнятих правил роботи лікарняного закладу (у вечірні години під час чергування, у вихідні, без необхідного обстеження та оформлення відповідної документації) теж вважається незаконним. Злочин вважається закінченим з моменту настання переривання вагітності. Він карається за ст. 134 Кримінального кодексу України «Незаконне проведення абортів». Відповідно до ч. I ст. 134 проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти, карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років. Згідно із ч. II ст. 134 незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого [6]. Жінка, якій зробили кримінальний аборт, покаранню не підлягає.

Отже, Україна створила певний правовий фундамент, що дозволяє жінкам реалізовувати право на аборт. І як наслідок, в нашій країні тільки 2% жінок віком до 40 років не зробили жодного абортів. Співвідношення кількості абортів та пологів в Україні, за різними даними, коливається від 135 до 145 к 100, в Західній Європі — 10–15 к 100. Однак офіційна статистика не відзеркалює числа всіх зроблених абортів, яке за оцінками спеціалістів, значно вище [7].

Кількість абортів на 100 пологів (включаючи мертвонароджених) у 2000 р. становила 113 [1, 88]. За останні десять років в Україні кількість абортів збільшилася на 82% [1, 440]. Згідно з останніми статистичними даними в Україні на 100 народжуваних припадає 104 аборти [1, 329]. На сьогодні дитини позбуваються у 1,2 рази частіше, ніж вирішують народжувати [1, 416]. Це свідчить про низьку культуру планування сім'ї в українському суспільстві і як наслідок

погіршує репродуктивне здоров'я жінок. Проте для того, щоб населення України принаймні на сьогодні не зменшувалося, потрібно мати в цілому 23 дитини на 10 сімей [1, 50].

На жаль, проблема абортів є однією з найбільш розповсюджених причин смертності серед жінок. Щорічно в нашій країні аборти роблять 100 тисяч жінок, які ще ніколи не народжували, причому для 320 з них це закінчується смертю [3]. Сотні жінок гинуть щороку від кримінальних абортів [4]. Безпліддя після абортів, згідно з даними Міністерства охорони здоров'я, спостерігається у 70% жінок, а в п'яти випадках із 10 тис. переривання вагітності закінчується смертю жінки, що є досить високим показником у порівнянні із західними країнами [1, 416]. Це досить тривожний показник. Адже в розвинутих країнах кількість абортів залишається незначною. Так, наприклад, в Канаді на 1000 дітородних жінок припадає 10 абортів, в Японії — 3,5, в США — 20, а в Україні — 70–90! [2, 22].

На сьогодні високий показник кількості абортів особливо серед неповнолітніх дівчат. Не може не викликати тривоги велика кількість абортів серед неповнолітніх дівчаток (до 14 років) та юних жінок віком 15–17 років. За даними МОЗ, частота абортів серед неповнолітніх в останні роки залишалася практично на однаковому рівні і в абсолютних цифрах становила більше 300 випадків щорічно. Лише в 1997 р. було відмічено зменшення їх кількості на 16%, що становить 0,14 на 1000 неповнолітніх. Кількість абортів серед підлітків (15–17 років) зменшилася на 50% порівняно з 1993 р. і на 30% — за останні три роки, що відповідає показнику 11,8 на 1000 дівчат-підлітків [1, 369].

У заключних зауваженнях та рекомендаціях Комітету ООН з прав дитини від 09.02.2002 р. щодо доповіді України стосовно дотримання прав людини було зазначено: «Комітет стурбований великою кількістю абортів серед підлітків, що є основною причиною материнської смертності» [8, 120].

На думку автора, сьогодні Україна має глибоко замислитися над проблемою абортів. З цією метою доцільно звернути увагу на досвід Угорщини. В цій країні, починаючи з 1956 р., було проведено легально приблизно п'ять мільйонів абортів, що в порівнянні до кількості населення (за переписом населення 1998 р. — 10,21 млн людей), не було проведено ні в одній державі. З цієї причини угорський народ має найгірші демографічні показники минулих десятиріч [5, 584].

Конституційний Суд Угорщини скасував чинні правила стосовно права на аборт, підтвердив, що людина має права ще до народження. Парламент у 1992 р. прийняв Закон «Про захист життя зародку», який більш ліберальний, ніж Закон «Про аборти». Зародок не захищається, коли законом дозволено переривання вагітності з причини «виникнення кризового стану», коли жінка вирішує сама, законодавець погоджується з вчиненням абортів лікарем і дозволяє брати за це гроші [5, 585].

Таким чином, проблема абортів має певні суперечності. З одного боку, аборт, як і раніше, залишається одним з самих розповсюджених засобів контролю над народжуваністю. З іншого — це медичне втручання (в особливості «за

бажанням») слід кваліфікувати як моральне порушення заповіді «Не вбий», а з боку лікаря — ще і клятви Гіппократа. І навіть в цих випадках, в яких ми визначаємо його як «вибір меншого зла», не можна забувати, що мова йде все ж таки про зло. Тому моральний обов'язок кожного чоловіка та жінки, кожного лікаря — запобігання абортів та використання інших, більш гуманних в моральному відношенні методів запобігання вагітності та регулювання народжуваності.

Література

1. Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки. — К.: Парлам. вид-во, 2003.
2. Морозова Л. П. «Жіночих» питань немає — є питання державі (аксіологічний аспект в державотворенні) // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. пр. — О., 1999. — Вип. 6–7.
3. Покотило П. Жінки і діти // Голос України. — 2000. — 6 лип.
4. Гройсман Д. «Міжнародна Амністія» про права жінок // Права людини. — 2000. — № 7.
5. Булеца С. В. Право на життя зародку: цивільно-правове регулювання штучного переривання вагітності (аборту) // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр. — О., 2004. — Вип. 22.
6. Кримінальний кодекс України: Затв. Законом України від 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.
7. Котляр А. Старіє пєспі о главном // Зеркало недели. — 2001. — 15 док.
8. Заключчі зауваження та рекомендації копещійних органів ООН щодо доповідей України в сфері дотримання прав людини: Зб. док. — К.: Ін-Юре, 2004.

УДК 347.95

І. В. Андронов

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ НАБРАННЯ РІШЕННЯМ СУДУ ЗАКОННОЇ СИЛИ

Проблематика рішення суду є однією з центральних в теорії цивільного процесуального права. Тому не дивно, що теоретичною розробкою даної теми займалися такі відомі вчені-процесуалісти, як М. Авдюков, М. Гурвич, Н. Зейдер, Д. Полумордвінов, А. Клейнман та ін.

Стаття 6 Конституції України [1] закріпила розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Рішення суду є актом, який відбиває ту сферу діяльності держави, що становить правосуддя.

Питання законної сили рішення суду, хоч і не є новим в науці цивільного процесуального права України, однак залишається актуальним і на сьогоднішній день.

Суди як органи державної влади зобов'язані вчасно і дієво охороняти та захищати порушені, невизнані або оспорювані права, свободи та інтереси фізичних осіб, юридичних осіб, держави (а також інших суб'єктів цивільних відносин, зазначених в ст. 2 Цивільного кодексу України), у тому числі шляхом розгляду цивільних справ і винесення по них законних і обґрунтованих рішень.